

HIGIENOS INSTITUTAS

Biudžetinė įstaiga, Studentų g. 45A, 08107 Vilnius, tel. (8 5) 262 4583,
faks. (8 5) 262 4663, el. p. institutas@hi.lt, <https://hi.lt>, e. pristatymo dėžutė 111958286
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 111958286

PRANEŠIMAS ŽINIASKLAIDAI

2023 m. gegužės 3 d.

Smulkios kietosios dalelės išlieka ankstyvų mirčių Europos Sąjungoje priežastis

Europos aplinkos agentūros (EAA) duomenimis, Europos šalių, tarp jų ir Lietuvos, oro kokybė toliau gerėja, o ankstyvų mirčių dėl oro taršos ar žmonių, sergančių oro taršos sukeltomis ligomis, skaičius mažėja. Vis dėlto, remiantis neseniai paskelbta EAA analize, oro tarša tebelieka didžiausias su aplinka susijęs rizikos veiksnys žmonių sveikatai Europoje.

Smulkios kietosios dalelės – ankstyvų mirčių Europos Sąjungoje (ES) priežastis

Prasta oro kokybė, ypač miestų teritorijose, toliau kenkia Europos piliečių sveikatai. Remiantis naujausiais EAA įverčiais, 2020 m. ES dėl smulkių kietųjų dalelių ($PM_{2,5}$) taršos, viršijančios Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamą 5 mikrogramų viename kubiniame metre ($\mu g/m^3$) lygį, ne mažiau kaip 238 000 žmonių mirė anksčiau laiko. Dėl azoto dioksido taršos ES anksti mirė ne mažiau kaip 49 000 žmonių, o dėl ozono poveikio – ne mažiau kaip 24 000 žmonių.

Oro taršos sukelti sveikatos sutrikimai ir ankstyvos mirtys prisideda prie didelių nuostolių sveikatos priežiūros sektoriuje. Pavyzdžiui, 2019 m. $PM_{2,5}$ poveikio sukelta lėtinė obstrukcinė plaučių liga 30 Europos šalių lėmė 175 702 gyvenimo su negalia metus.

Biologinės įvairovės nykimas, žala miškams, žemės ūkio kultūroms

Oro tarša taip pat kenkia sausumos ir vandens ekosistemoms. 2020 m. kenksmingas azoto nuosėdų lygis pastebėtas 75 proc. viso ES ekosistemos ploto. Tai yra 12 proc. mažiau, palyginti su 2005 m., o pagal ES nulinės taršos veiksmų planą iki 2030 m. taršą siekiama sumažinti 25 proc.

Daugiau nei pusė smulkių kietųjų dalelių išmetama naudojant energiją pastatuose

Iš EAA analizės matyti, kad pagrindinis kietųjų dalelių taršos šaltinis Europoje yra kuro deginimas gyvenamuosiuose, komerciniuose ir valdžios sektoriaus pastatuose. Šių teršalų šaltinis iš esmės yra įvairaus kietojo kuro deginimas pastatų šildymo tikslais. 2020 m. sektoriuje išmesta 44 proc. PM_{10} ir 58 proc. $PM_{2,5}$ teršalų. Kitas svarbus šių teršalų šaltinis apima pramonės, kelių

transporto ir žemės ūkio sektorius. Žemės ūkio sektoriuje taip pat buvo išmesta didžioji dalis (94 proc.) amoniako teršalų ir daugiau nei pusė (56 proc.) metano teršalų. Pažymėtina, kad pagrindiniai azoto oksido šaltiniai buvo kelių transportas (37 proc.), žemės ūkis (19 proc.) ir pramonės sektorius (15 proc.). EAA pastebi, kad apskritai visų pagrindinių oro teršalų 2020 m. ES buvo išmetama vis mažiau.

Kaip galima prisidėti prie oro taršos mažinimo?

Oras yra būtinas gyvybei palaikyti. Net ir mažais žingsneliais galima prisidėti prie oro taršos mažinimo. Štai keletas paprastų idėjų.

Namuose. Mažinkite energijos vartojimą, rūšiuokite atliekas, užtikrinkite, kad šildymo įranga (katilai, židiniai, krosnys) būtų eksploatuojama tinkamai.

Apsipirkdami. Pirkite buities ir kitus elektros prietaisus, paženklintus „Energy Star“ ženklu – tai aplinkai nekenksmingi gaminiai, pasižymintys energijos vartojimo efektyvumu ir taupumu. Įsigykite mažiau aplinką teršiantį automobilį. Dažnai naudojamiems prietaisams pirkite pakartotinai įkraunamus akumuliatorius.

Vairuodami. Planuokite savo keliones (išvykas) automobiliu. Taupykite degalus ir taip mažinkite oro taršą. Rūpinkitės savo transporto priemone – reguliariai tikrinkite oro slėgį padangose, stabdžius, degalų sąnaudas – reguliari priežiūra užtikrina automobilio veikimą ir taupo kurą. Kai įmanoma, eikite pėsčiomis, važiuokite dviračiu ar viešuoju transportu. Pasiteiraukite savo darbdavio apie lankstaus darbo grafiko ar nuotolinio darbo galimybę.

Nedeginkite pernykštės žolės ir atliekų. Nuo nevaldomos ugnies kartais užsidega ūkiniai, gyvenamieji pastatai. Žolės deginimas yra viena iš pagrindinių miškų ir durpynų gaisrų priežasčių.

Daugiau informacijos EAA interneto svetainėje:

<https://www.eea.europa.eu/lt/highlights/ankstyvu-mirciu-del-oro-tarsos>

<https://www.eea.europa.eu/publications/europes-air-quality-status-2023>

Papildomos informacijos gali suteikti Higienos instituto Sveikatos stiprinimo centro Aplinkos sveikatinimo skyriaus vyriausioji specialistė Aira Jasalinytė-Rakauskienė mob. 8 662 95 880, el. p. aira.jasalinyte@hi.lt.

Cituodami ar kitaip naudodami šiame pranešime esančią informaciją, prašome nurodyti jos šaltinį.